

A falu rossza, újrafogalmazva...

A Tanyaszínház harmincharmadik előadásáról

Az első látásra ugyan hálásnak tűnő, de korántsem annyira egyszerű feladat, amelyre a Tanyaszínház társulata vállalkozott, amikor harmincharmadik bemutatójául egy egykoron jóval szebb napokat megélt, mára azonban már kissé kiüresedettnek, sőt, sokak szemében már-már halottnak tekinthető műfajú alkotást, népszínművet választott, remekre sikeredett megoldást hozott. Olyan előadást, amely könnyed, önfeledt szórakozást kínál, ugyanakkor mélyebb tartalmakat is képes közvetíteni. Olyan előadást, amelyet – korántsem elhanyagolható módon – több tízezer néző látott és fogadott kitörő lelkesedéssel Vajdaság-szerte.

A Tanyaszínház idei előadásának rendezőnője, Táborosi Margaréta köztudottan szereti a kihívásokat, ezért is döntött úgy, megpróbálja újrafogalmazni ennek a sajátosan magyar műfajnak az egyik közismert darabját, Tóth Ede *A falu rossza* című művét, mégpedig olyan módon, hogy az a mai kor embere számára is érvényes tartalmakat hordozzon, de korántsem a mindenáron való modernizálás szándékával, ami esetleg erőltetettséget eredményezhetne, hanem sokkal inkább egy olyan homogén közeg kialakításával, amely több egymástól igencsak eltérő dologból építkezve is remekül meg tud élni a színpadon. Az 1875-ben született eredeti mű – a műfaj sajátosságaihoz és a kor igényeihez való igazodás jegyében – kissé talán naivan, mégis fordulatosan mutatja be a magyar vidék paraszti társadalmának életképeit, a kor jellegzetes alakjainak – a falu teljhatalmú bírójának, a kikapós csalfa menyecskének, a nyíltszívű, ártatlan leánynak, a magát furfangosnak képzelő bakternek, a pletykára éhes asszonyok hadának és nem utolsósorban a szerelmi bánatát italba és duhajkodásba fojtó parasztleánynek – hiteles ábrázolásával.

A történet nem túl bonyolult, de a népszínműveknek nem is ez a lényege. A műben a falu bírójának, Feledi Gáspárnak (Huszta Dániel) a

Mácsai Endre és Hajdú Tamás

nevelt lányába, Bátki Tercsibe (Nagyabonyi Emese) szerelmes lesz a szegény, ám tisztalelkű szolgálégény, Göndör Sándor (Hajdú Tamás). A lány azonban már Feledi fiának, Lajosnak (Baráth Attila) a jegyese, ami miatt Sándor bűnnek adja fejét, majd elkeseredettségében egyre lejjebb csúszik, fájdalmát mindinkább zülléssel próbálja enyhíteni – sikertelenül. Újra meg újra törvény elé kerül, de amikor visszatér a faluba, tovább folytatja addigi életmódját, hajnalig tartó mulatozásokkal. Feledi másik leánya, Boriska (Pámer Csilla) titokban reménytelenül szerelmes Sándorba, éppen ezért pirkadatkor a két leány a híres Makkhetes kocsmához oson, hogy meglássék, mit csinál éppen Sándor. Leplezni próbált leselkedésük azonban csakhamar kitudódik, ami újabb bonyodalmakhoz vezet. Boriska szégyenében elbujdosik, majd öngyilkosságot kísérel meg, de a faluból elüldözött Göndör Sándor – szintén elbujdosóban – megmenti, visszaviszi apjához, majd házasságra lépnek egymással. A történet végére tehát minden jóra fordul, igaz, az igazi happy end elmarad – kivéve talán Boriska szempontjából –, diadalmaskodik a kompromisszumkészség és – a népszínművek hatásmechanizmusának jegyében – sok egyéb fontos tényező is.

Az előadás indítása rendkívül jó. A fülbemászó furulyaszóló fokozatosan változik át egyre lökettebb ritmusú, mindinkább magával ragadó dallamokká, miközben elének tárul a díszlet: egyszerű, népmesébe illő falusi

kisház – a falu bírójának a háza –, előtte a színpadból kialakított domboldalon zöldellő fűvel, mellette léckerítéssel, amelyen üres tejesköcsögök díszelnek. A ház egyik oldalán egy csokor száraz kóró lóg, a másikon egy viharlámpa tompa fénye töri meg a sötétséget, az ablakon át kiszűrődő fénynyalábbal együtt. Aztán a színpad részét képező lépcsők alól kezek tűnnek elő, amelyek különféle dobogó-doboló mozdulatsorok segítségével adják meg a produkció alapritmusát, amit utána végig is visznek szinte az egész előadáson. A mozgó kezek képe a későbbiekben is visszatér, ám akkor már a díszletként szolgáló parasztház ablakaiban tűnnek fel, a mulatozás megkezdésének ábrázolásaként. Ennek a jelenetnek a folytatásában aztán a kezek helyén előbb a daloló fejek, majd a táncoló lábak veszik át a főszerepet, amelyek alkalmazása funkció és látvány szempontjából is kiváló rendezői megoldásnak tekinthető. A díszlet a későbbiek során átalakul, előbb a híres Makkhetessé, ahol kiválóan funkcionál, majd Boriska megszökésekor, farönkökkel meg egy kis náddal kiegészülve, zord vízparttá. Itt ugyan már kevésbé szerencsés a ház funkció nélküli jelenléte, de leginkább csak a színpadkép tisztasága miatt lehet zavaró, amitől a nézői képzetet könnyen elvonatkozathat.

A színészi alakítások közül ki kell emelni a Göndör Sándort alakító Hajdú Tamás játékát, aki élete első címszerepében remekül helytáll. Természetes kimerítéssel érzékelteti az egyre lejjebb csúszó főhős rendkívül összetett érzelmvilágának árnyalatait úgy, ahogyan azt csak kevesen tudják: Göndör Sándor tekintetében a legnagyobb duhajkodás közepette is szemmel láthatóan ott lakozik a fájdalom. A fiatal, tehetséges színész csupán egyetlen alkalommal, a megyei csendbiztossal közös jelenetében veszíti el mértéktartását, akkor esik némiképp túlzásba, amikor talán a leghangsúlyosabb lenne a falu rosszának ittassága, de a tanyaszínházi játékmód ezt is megengedi, sőt, sokak szerint meg is követeli. A nagyobb gesztusok alkalmazása és az erőteljesebb hanghordozás – amelyek a szabadtéri előadások alapkövetelményei – nagyon könnyen belevihetik a színészeket a ripacskodás zsákutcájába – amit egyes szereplők esetében nagyon is nehezményeznünk kell a Tanyaszínház idei előadása kapcsán. Hajdú Tamás azonban a hosszas útkeresésszerű szerepformálási folyamat után a rendezőnővel közösen formálta saját képére figuráját, akinek személyiségfejlődését éppen ezért mindvégig megkapóan őszinte játéktílussal mutatja be, bizonyítva azt, hogy már most, akadémistaként is helye van a kőszínházaink színpadain, az eddigieknél jóval nagyobb szerepekben is.

Kissé talán kockázatos lépés volt a rendezőnő részéről az, hogy két rendkívül fiatal színésznővédeknek, s ráadásul a Tanyaszínházban is idén debütáló, ezért vajmi kevés tapasztalattal rendelkező László Juditnak és Nagyabonyi

László Judit

Emesének is főszerepet osztott az előadásban, de egyértelműen bebizonyosodott, jól döntött, hiszen mindketten remekül helytállnak: sokrétű játékokkal, remek mozgásukkal és kiváló énekhangjukkal is bizonyítják rátermettségüket. A Finum Rózsit alakító László Judit olyannyira él a színpadon ebben a szerepben – de feltételezhetően nem csak ebben –, hogy erőteljes színpadi jelenlétének köszönhetően egyedül is be tudja tölteni az egész teret, ami gyakran a profi színészeknek is dicséretére válna. Rózszi ledér figurájába a többiekével ellentétben nagyon is beleférnek a túlzások, sőt, olykor még a nyersség is, ugyanis mindez kiválóan nyomatékosítja a nőnek a falubeliek általi megvetettségét, a közösségből való kirekesztettségét. Rózszi életmódja, életfelfogása miatt értelemszerűen elsősorban az asszonyok szemét szűrja, ezen viszonyulás talán legkiválóbban megoldott megnyilvánulási formája az a jelenet, amelyben a falubeli asszonyok stilizált tyúkmozdulatok segítségével, kotkodácsolva és kapirgálva ágálnak jelenléte ellen a bíró lányának menyegzője tiszteletére szervezett ünnepségen, mígnem végül a falubeliek mindannyian melléjük állnak, képletesen és ténylegesen is bezárva az ablakot Rózszi előtt, aki egyedül maradván kénytelen lesz szembesülni helyzetével, feltéve magának a kérdés: Tényleg a legutolsó vagyok? A menyegzőről való elűzetés utáni érzéseit addigi tenyeres-talpas mivoltához talán kevéssé illő dalban bontakoztatja ki, ami éppen ezért nemcsak rendkívül szép, hanem igencsak hatásos is, sőt, ez a jelenet az előadás egyik legmeghatóbb pillanatává növi ki magát: „Ha galamb lehetnék, vad erdőben sírnék, Ha szellő lehetnék, messze elrepülnék! De egyik sem vagyok; szegény árva vagyok. Hejh tán nemsokára búmban elapadok!”

Husza Dániel

A Nagybonyi Emese által megformált Bátki Tercsi húgát, Boriskát alakító Pámer Csilla is kiváló alakítást nyújt az előadásban. Visszafogott, ugyanakkor magával ragadó szerepformálásával jól érzékelteti figurája előadásbeli személyiségfejlődésének állomásait, az apjának teljes mértékben behódoló naiv kislány mivoltától kezdve egészen a sorsának irányítását saját kezébe vevő öntudatos nővé érésig. A fiatal színésznő különleges énekhangja hihetetlenül izgalmas mélységeket ad dalainak, már-már balladai hangulatot idézve. Kiemelkedően szép – ráadásul ének tekintetében is az egyik legtokéletesebb – Hajdú Tamás, László Judit és Pámer Csilla közös jelenete Boriska megszökése és Rózsi végleges elutasítása után, amelyben a három, a falusi társadalomból három különböző módon kitalizált szereplő sorsa találkozik egymással.

Bár a történet szempontjából Czene, a cigányprímás és Ádus, a vén cimbalmos nem tekinthetők központi figuráknak, az őket alakító Mészáros Gábor és Virág György minden egyes megjelenése üde színfoltja az előadásnak, hiszen az erős karakterekből fakadó alapkomikum mellé jól kialakított szituációk is társulnak. *A falu rossza* című produkcióban egyébként lépten-nyomon találkozhatunk olyan komikus elemekkel, amelyek ugyan nem találhatók meg az eredeti műben, mégis beleilleszkednek a történetbe, sokkal színesebbé, szórakoztatóbbá téve azt. Ilyen például a falusi asszonyok tyúkókként való ábrázolása; a falusi nők és Rózsi torzsalakodása; Csapó és Csapóné személyes nyomatókat kereső megmozdulásai; az, hogy a kocsmai jelenet kezdetén mindannyian egyszerre, mintegy vezényszóra gyűjtják meg cigarettáikat, illetve ugyanennek a jelenetnek a

László Judit, Huszta Dániel, Lőrinc Tímea, Hegedűs Anikó és Kardos Kinga

duhajkodás utáni összehangolt megkönnyebbülésben történő lezárása; a falu bírja kezének hosszúságával való szimbolikus szereppel is bíró játék és még sokáig sorolhatnánk. Nem feledkezhetünk meg továbbá az időről időre elhangzó népi rigmusokról sem, amelyeknek a jó helyen és jó időben való alkalmazása vicces szituációk egész sorát eredményezi az előadásban – a nézők nem kis örömére.

Az előadás stílusát a rendező nem titkoltan annak készítése közben próbálta megtalálni, mégpedig olyan módon, hogy igyekezett megkérdőjelezni és továbbgondolni mindazt, amit a táncos-zenes darabok kánonja előír. Mindennek jegyében a néptáncos motívumok – amelyek tekintetében főként a szatmári és cigánytánc elemei dominálnak – egyfajta görbe tükröt kapnak, nem beszélve az egyéb népies elemekről, de ez egyértelműen jót tesz a produkciónak, akárcsak az, hogy a prózai jelenetek mondandóját továbblendíteni hivatott betétdalokat Bakos Árpád újrazenésítette és újrahangszerelte, sőt, vannak olyanok, amiket teljesen ki is cserélt, ennek köszönhetően a Tanyaszínház előadását a magyar népzene mellett balkáni zenei elemek

alkalmazásával létrehozott vegyes zenei világ jellemzi, ami kiváló hangulatot kölcsönöz a produkciónak, ráadásul annak ténye, hogy a közismert dalok nem eredeti, a közízlésnek talán ma már kevésbé megfelelő formájukban szólnak meg a színpadon, sokat tesz azért, hogy az előadás a magas esztétikai értékekhez szokott közönségréteg számára is befogadhatóvá váljon. A zenés-táncos jelenetek szinte kivétel nélkül jól kidolgozottak, a látványos koreográfiák – amelyek Kiss Zselykó munkáját dicsérik – jól illeszkednek az előadás egészébe, szerves részét képezve annak. Érvényes ez a Tercsi és Lajos menyegzőjére érkező vendégek jelenetére, a Sándor hazatérését követő kocsmai jelenetre, de a Boriska és Sándor házasságkötésének megünneplését bemutató jelenetre is. A néptáncos mozgáskombinációk azonban más esetekben, bizonyos kevésbé tömeges jelenetekben is jól funkcionálnak – példaként említhetnénk Tercsi és Lajos belépőjét vagy Sándor és a két cigány kannás jelenetét is. Az egyetlen kivételt talán Gonosz Pista, a bakter (Mácsai Endre) szólójelenete képezi az *Úgy ég a tűz, ha lobog, úgy élek én, ha lopok...* refrénű dal idején, amelynek törökös beütésű mozgáskombinációi nem illeszkednek sem a történet fonalához, sem a figura személyiségéhez, ezért öncélúvá, erőltetetté válnak.

A kosztümök az esetek többségében remekül funkcionálnak, színesek, látványosak, de nem törekednek semmiféle korhűsége, ami a rendezői koncepció tekintetében szerencsés elhatározásnak minősül, akárcsak az, hogy az alkotók számára a legfontosabb szempont az volt, hogy a közönség tagjai, akik elmennek megnézni az előadást, jól érezzék magukat, jól szórakozzanak, mosollyal az arcukon távozzanak a helyszínről. Mindezt azonban úgy szerették volna megvalósítani, hogy eközben azok is elégedettek legyenek a látottakkal, akik szakmai szemmel nézik a produkciót. Azt, hogy kiből milyen érzéseket, milyen életvezetési kétélyeket vált ki az

előadás, illetve azt, hogy ki mennyire tud azonosulni a mélyebb, felszín alatti tartalmakkal, lehetetlen egyértelműen meghatározni. Talán nem is kell. Azt azonban mindenképp le kell szögezni, hogy a szórakoztató szándék minden kétséget kizáróan megvalósult *A falu rossza* című előadásban, aminek köszönhetően a kultúra szekere idén is nagyon sok, vélhetően több tízezer embernek szerzett örömet Vajdaság-szerte. Ennek a rendkívül fontos küldetésnek a megvalósulásánál fontosabb momentumot márpedig aligha kell keresni a Tanyaszínház idei előadása kapcsán.

